

TÜRKİYE VE ORTADOĞU ÜLKELERİNDE RADYO VE TELEVİZYON SİSTEMLERİ

(ÖZET)

Oya TOKGÖZ

Bu tez 31 Mart 1972 tarihinde Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat başkanlığında Doç. Dr. Cevat Geray ve Doç. Dr. Halûk Ülman'dan kurulu jüri önünde savunulmuştur.

Birinci Dünya Savaşından sonra **radyo**, İkinci Dünya Savaşından sonra **televizyon**, dünya siyasal sistemlerinin ulusal ve uluslararası haberleşme sistemlerini etkileyen ve hattâ düzenleyen en önemli iki kitle haberleşme aracı olmuşlardır. Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri de, dünyada kendini iyice belirleyen kitle haberleşmesi teknolojisi devrimini ülkelerinde duymaktan beri kalmamışlardır. Bu gelişme, Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri gibi modernleşmekte olan ülkelerde, radyo ve televizyondan neler beklendiği sorununu ortaya çıkarmıştır. Bugün için, en etkin ve farklılaşmış kitle haberleşme araçları olarak nitelenen radyo ve televizyonu konu edinen bu doktora tezi, radyo ve televizyonun siyasal sistemler içinde nasıl kullanıldığını göstermek emelindedir.

Tezin konusunun Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinde radyo ve televizyon sistemlerini incelemeyi amaç edinmesinin temel nedenleri ise şunlardır :

1 — Radyo ve televizyon Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinin haberleşme yapısını ne şekilde etkileyip düzenlemektedir?

2 — Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinde siyasal sistemlerin radyo ve televizyon üzerinde etkileri olmakta mıdır?

Başka bir deyişle, tezin amacı, siyasal sistemlerde radyo ve televizyonu etkileyen siyasal, sosyal ve ekonomik koşulları göstermeyi hedef almaktadır.

Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinde radyo ve televizyon sistemlerini ortaya koyabilmek bakımından tez giriş ve dört bölümden

oluşmaktadır. Tezin girişi konuyu tanımlamakta, uygulanan yöntemleri göstermektedir. Giriş kısmında, araştırma kitle haberleşmesi ile siyasal süreç arasında yakın bir ilişki olduğuna dayandırılarak, radyo ve televizyonun siyasal haberleşmeyi yerine getiren kitle haberleşme araçları olarak ele alınacağı üzerinde durulmaktadır.

Kitle haberleşmesi, araçları ve siyasal sistemler içinde kitle haberleşmesinin düzenlenme şekillerini tezin birinci bölümü incelemektedir. Üç bahisten meydana gelen bu bölümde kitle haberleşmesi, kitle haberleşme araçlarından radyo ve televizyonun siyasal düzenlenme şekilleri, dünyada görülen belli başlı radyo ve televizyon düzenlenme şekillerinden örnekler anlatılmaktadır. Bu bölümün sonuç olarak ulaştığı husus ise, dünyadaki radyo ve televizyon sistemlerini **tekel** ve **rekabetçi** modeller olarak ikiye ayırmanın en uygun bir sınıflandırma olduğudur..

Tezin ikinci ve üçüncü bölümleri Türk ve Ortadoğu ülkelerinden seçilmiş örneklerle ayrılmış bulunmaktadır. Ortadoğu ülkelerinden örnek olarak, Irak, İran, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve İsrail verilmektedir. Verilen örnekler, birinci bölümde anlatılan rekabet ve tekel ikili ayırımına göre anlatılmaktadır.

Türk radyo ve televizyon sisteminin ayrıntılı olarak incelendiği ikinci bölümde, Türkiye'ye radyo ve televizyonun girişinden bugüne kadar olan gelişimi verilmektedir. Üç bahisten oluşan ikinci bölümde, Türkiye'de radyo ve televizyonun tarihçesi, Türkiye radyo ve televizyonunun bugünkü hukuki düzeni, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun yayın politikası üzerinde durulmaktadır.

«Ortadoğu Ülkelerinde Radyo ve Televizyon Sistemleri» adını taşıyan üçüncü bölümde, Ortadoğu ülkelerinde radyo ve televizyonun gelişimi ile çeşitli örneklerle yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde ikinci ve üçüncü bölümlerde verilen örnekler bakımından çıkan temel sonuçlar ele alınmaktadır. Tezin sonuçları şunlardır :

Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinde :

1 — Radyo ve televizyondan seçilen örneklerde bir ülke dışında radyo ve televizyon devlet tekeli altında bulunmaktadır. Radyo ve televizyon hükümetin bir organı olarak işletilip denetlenmektedir.

2 — Radyo ve televizyon üzerinde devlet tekeline siyasal sistemlerin otoritesini sağlamlaştırmak ve meşrulaştırmak bakımından gidilmektedir.

3 — Radyo ve televizyonun kurulması, işletilmesi masraflı olduğundan, radyo ve televizyona ait yayın olanakları hattâ yayın hatları devlet mülkiyetindedir.

4 — Radyo ve televizyonun masraflarını karşılamak bakımından, rekabetçi modelin temeli olan reklâmların, tekel modelinde de kullanıldığı görülmektedir.

5 — Devlet tekeli altında bulunan radyo ve televizyonda yayınlanan dini programların kamusal rolü, ayrıca bilimsel yoldan incelenmesi gereken bir konudur.